

Ἀπὸ τῆς περιγραφῆς ταύτης διακρίνεται κυρίως ἡ ἐν τῷ Φαίδρῳ διὰ τούτου, ὅτι ἡ εἰς τὸ σῶμα εἰσόδος τῶν ψυχῶν, ἣν ὁ Τίμαιος ἐξάγει ἐκ τινος καθολικοῦ ἐγκοσμίου νόμου, ἐν τῷ Φαίδρῳ ἐξηγεῖται διὰ τινος ἐκπτώσεως αὐτῶν ἐκ τοῦ προορισμοῦ των, καὶ διὰ τούτου τὸ θνητὸν αὐτῶν μέρος ὁ θυμὸς καὶ ἡ ἐπιθυμία, ὅπερ κατὰ τὸν Τίμαιον προστίθεται εἰς τὴν ἀθάνατον ψυχὴν ταύτοχρόνως μετὰ τοῦ σώματος, κατὰ τὸν Φαίδρον ἐνυπᾶσχει αὐτῇ καὶ ἐν τῇ προὔπαρξει της, καὶ ἐξ ἀνάγκης προσλαμβάνεται ἐνταῦθα ὁ προσδιορισμὸς οὗτος, διότι ἄλλως τί ἄλλο αἴτιον ἂν ὄχι ὁ θυμὸς καὶ ἡ ἐπιθυμία, ἡ δύνατο ν' ἀποπλανήσῃ τὰς ψυχὰς ὥστε νὰ ἐκπέσωσιν ἐκ τῆς οὐρανίου διαμονῆς των.

Μετὰ τῆς θεωρίας λοιπὸν τοῦ Πλάτωνος περὶ τῆς σχέσεως τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ σῶμα συνέχεται καὶ ἡ διδασκαλία του περὶ τῶν μερῶν τῆς ψυχῆς. Ὅτε ἡ ψυχὴ, λέγει ὁ Τίμαιος (69. 72), εἰσῆλθεν εἰς τὸ σῶμα, προσετέθη εἰς τὴν ἀθάνατον αὐτῆς οὐσίαν θνητὸν τι στοιχεῖον. Ὁ Πλάτων ὅθεν διακρίνει δύο μέρη τῆς ψυχῆς, τὸ θεῖον καὶ τὸ θνητόν, τὸ λογιστικὸν ἢ νοητικὸν καὶ τὸ ἄλογον. Τὸ ἄλογον μέρος ὑποδιαιρεῖται εἰς δύο τμήματα τὸ μὲν εὐγενέστερον, τὸ δὲ ἀγενέστερον. Τὸ εὐγενέστερον τούτων, ἢ, ὡς τὸ χαρακτηρίζει ὁ Φαίδρος, ὁ εὐγενέστερος ἵππος τῆς ψυχῆς, εἶναι ὁ θυμὸς, τὸ θυμοειδές (ἡ ἐμπαθῆς βούλησις) ὅστις καθ' ἑαυτὸν μὲν εἶναι ἄνευ φρονήσεως καὶ ἐνεργεῖ τυφλῶς, ἀλλ' ὅμως φύσει κλίνει πρὸς ὑποταγὴν εἰς τὸν λόγον, τὸν φυσικὸν αὐτοῦ σύμμαχον, καὶ εἶναι πεπροικισμένος διὰ τινος ὀρμεμφύτου πρὸς τὸ γενναῖον καὶ τὸ ἀγαθόν (70). Ὑπηρετῶν τὸν λόγον καταπολεμεῖ τὰς πρὸς τὴν εὐζωίαν καὶ ἀπόλαυσιν τάσεις, διὸ ὁ Πλάτων παραβάλλει αὐτὸν πρὸς εὐγενῆ κύνα (Πολ. IV. 440) ὅστις ἐν τῇ πολιτείᾳ ἐκπροσωπεῖται ὑπὸ τῆς τάξεως τῶν πολεμιστῶν. Τὸ ἀγενέστερον μέρος τῆς ἀλόγου ψυχῆς εἶναι τὸ ἄθροισμα τῶν αἰσθητικῶν ἐπιθυμιῶν καὶ παθῶν, ἡ ψυχικὴ ζωὴ ἡ κυριευομένη ὑπὸ τῆς αἰσθητικῆς ἡδονῆς καὶ πόνου, ἐκεῖνο τὸ μέρος τῆς ψυχῆς ὅπερ πεινᾷ, ἐρᾷ, κ.τ.λ. ἐτι δὲ ὀρέγεται τὰ μέσα πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν ἀναγκῶν τούτων, καθόλου δὲ τὸ ἐπιθυμητικὸν ἢ φιλοχρήματον. Ἐκ τῶν τριῶν τούτων μερῶν τὸ εὐγενέστερον, τὸ λογιστικόν, ἔχει τὴν ἑδραν του ἐν τῇ κεφαλῇ, ὁ θυμὸς ἐν τῷ στήθει, ἢτοι ἐν τῇ καρδίᾳ, τὸ ἐπιθυμητικὸν ἐν τῷ ὑπογαστρίῳ (69-71). Ταῦτα δὲ προσέτι δύνανται νὰ θεωρηθῶσι καὶ ὡς διάφοροι βαθμίδες τῆς ζωῆς, διότι ἡ ὀρεγομένη ψυχὴ ἀνήκει καὶ εἰς τὰ φυτὰ (77), ὁ δὲ θυμὸς καὶ εἰς τὰ θηρία (Πολ. IV. 441), ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους αἱ τρεῖς αὐταὶ δυνάμεις μερίζονται ἀνίσως, οὐχὶ μόνον εἰς τὰ ἄτομα, ἀλλὰ καὶ εἰς ὁλόκληρα ἔθνη. Παρὰ μὲν τοῖς Ἑλλησιν ἐπικρατεῖ τὸ λογιστικόν, τὸ φιλομαθές, παρὰ δὲ τοῖς ἀρκτῶσις βαρβάροις τὸ θυμοειδές, παρὰ δὲ τοῖς Φοίνιξι καὶ Αἰγυπτίοις τὸ φιλοχρήματον. Ἐν γένει δὲ ἀληθεύει ὅτι ἔνθα ἐπι-

κρατεῖ τὸ ὑψηλότερον μέρος πρέπει πάντοτε νὰ προῦποτίθῃται καὶ τὸ ὑποδεέστερον, οὐχὶ δὲ καὶ τὸ ἀνάπαλιν (Πολ. IX. 582).

Ἄκασαι δὲ αὐταὶ αἰ σεσωματωμένοι ψυχαί, ἀφοῦ ἐπὶ τέλους ὑπερ- νικήσωσι τὸ σωματικὸν ἐπανέρχονται εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτῶν κατάστα- σιν. Εἰς διαφόρους Διαλόγους τοῦ Πλάτωνος (π. χ. Πολιτ. X, 613. Γορ. 523. Φαιδ. 109. Φαιδρ. 249) γίνεται λόγος καὶ περὶ δικαστηρίου τῶν νεκρῶν, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου αἱ ψυχαὶ προσέρχονται μετὰ θάνατον, καὶ οἱ μὲν ἀγαθοὶ ἀνταμείβονται, οἱ δὲ κακοὶ καταδικάζον- ται εἰς νέας περιπλανήσεις καὶ εἰς πολυειδεῖς καθαρτηρίους ποινάς. Ἄλλὰ δυσκόλως δύναται νὰ διακριθῇ τὸ δογματικὸν ἀπὸ τὸ μυθικὸν τῶν τοιούτων περιγραφῶν. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι αὐταὶ δὲν εἶναι ὀλο- σκερῶς μυθικαί, ἀλλὰ τὸ οὐσιώδες αὐτῶν μέρος ἐκλαμβάνεται μετὰ σπουδῆς. Καθ' ὅσον τοῦλάχιστον ἀφορᾷ τὴν προῦπαρξιν τῆς ψυχῆς, παρέπεται ἐκ τῆς τελευταίας τῶν ἐν τῷ Φαίδωνι ἐμπεριεχομένων τεσσάρων ἀποδείξεων τῆς ἀθανασίας της. Καὶ τὸ ἀνάπαλιν δὲ ἐκ τῆς προῦπαρξεως τῆς ψυχῆς ἔπεται ἡ ἀθανασία της· διότι ἐὰν ἡ ψυχὴ ἐξ ὑπερτέρας τινὸς ζωῆς εἰσῆλθεν εἰς τὴν σωματικὴν, ἐὰν οὐδεμίαν ἀρχι- κὴν καὶ οὐσιώδη σχέσιν ἔχη πρὸς τὸ σῶμα, ἐπομένως καὶ ἡ ὑπαρξίς της δὲν συνδέεται ἀναγκαίως μετὰ τῆς σωματικῆς ζωῆς. Ἄλλὰ τὸ μέρος ἐκεῖνο, οὐτινος ἡ αὐστηρὰ δογματικὴ σημασία οὐδόλως δύναται νὰ ἀμφισβητηθῇ, εἶναι ἡ περὶ τῆς ἀθανασίας διδασκαλία, ἣν ὁ Πλά- των διὰ φιλοσοφικῶν λόγων ἀποδεικνύει ἐν τῷ Φαίδωνι, τῷ περιφή- μῳ ἐκείνῳ Διαλόγῳ, ἐν ᾧ ὁ Πλάτων παριστάνει τὸν Σωκράτη διαλε- γόμενον περὶ ἀντικειμένου τοσοῦτον ὑψηλοῦ καὶ περισπουδάστου. Ὅτι ὁ Πλάτων συνέδεσε τὴν ἔρευναν ταύτην μετὰ τῆς ἱστορίας τοῦ θανά- του τοῦ διδασκάλου του, ἐφείλκυσε τὸν θαυμασμὸν ὅλων τῶν αἰώνων. Καὶ τῶνόντι ἐπιτυχέστατα τὴν πεποιθήσιν ταύτην περὶ τῆς ἀθανασίας θέτει εἰς τὸ στόμα ἐκείνου ὅστις εἶναι ἕτοιμος ὅσον οὔπω γὰρ ἐγκατα- λίπη τὸν βίον. Ἀκούομεν τὸν Σωκράτη λέγοντα, ὅτι εἰς τὴν ἐπιδίωξιν τῆς σοφίας, «τὸ μόνον ἀσχόλημα τοῦ φιλοσοφοῦντος καθίσταται κώλυ- ῆμα τὸ σῶμα, καὶ πᾶν εἴ τι εἰς αὐτὸ ἀνεφέρεται, διότι αἱ αἰσθήσεις »δὲν παριστάνουσι τὰ ἀντικείμενα εἰς τὴν ἀλήθειάν των, ὅποια εἶναι »καθ' ἑαυτά, καὶ τὸ ἀληθὲς γινώσκειται διὰ τοῦ ἀποχωρισμοῦ τῆς »ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος· διότι τὸ δίκαιον, τὸ καλὸν καὶ ἄλλα τοι- »αῦτα εἶδη εἶναι τὰ μόνα ἀληθῶς ὄντα, ἅτινα εἰσὶν ἀμιγῆ πάσης φθο- »ρᾶς καὶ ἀλλοιώσεως· ἀλλὰ ταῦτα δὲν γινώσκονται διὰ τοῦ σώμα- »τος, ἀλλὰ διὰ μόνης τῆς ψυχῆς.» (Φαιδ. 65—67).

Αἱ δὲ ἐν τῷ προμνησθέντι διαλόγῳ ἀναφερόμεναι οὐσιώδεις θεω- ρητικαὶ ἀποδείξεις εἶναι αἱ ἐφεξῆς τέσσαρες.

Α'. Ὁ ἐξ ἀναλογίας συλλογισμὸς ἐκ τοῦ γενικοῦ νόμου τῆς φύσεως, ὅτι τὸ ἀντίθετον γίνεταί ἐκ τοῦ ἀντιθέτου· ἐὰν τὰ πάντα γίνωνται ἐκ τοῦ ἀντιθέτου των, ἐπομένως καὶ ἡ ζωὴ γεννᾶται ἐκ τοῦ θανάτου,

καὶ ἡ ψυχὴ πρέπει πάλιν ν' ἀναστῆ ἐκ τοῦ θανάτου, ἐπὶ τούτου τοῦ κύκλου ἐρείδεται ἐν γένει ἡ ὑπαρξίς καὶ ἡ ζωὴ, 70—72.

Β'. Ἡ ἐκ τῆς ἀναμνήσεως ἀπόδειξις. Ἡ μάθησις εἶναι ἀνάμνησις ὡς τοῦτο προκύπτει ἐντεῦθεν, ὅτι αἱ ἐννοιαὶ περὶ τῆς οὐσίας καὶ περὶ τῶν σχέσεων τῶν ὄντων δὲν εἰσέρχονται ἐξωθεν εἰς τὴν ψυχὴν, ἀλλ' ἀναπτύσσονται ἐντὸς ἐξ αὐτῆς ταύτης (Μεν. 81)· ἐπομένως ἐμάθομεν κατὰ τινα προλαβόντα χρόνον ἐκεῖνο ὅπερ ἀναμνησκόμεθα, ὅθεν μέλλει νὰ ὑπῆρξεν ἡ ψυχὴ ἡμῶν πρὸ τῆς σωματώσεώς της 72—77.

Γ'. Ἡ ἐκ τῆς ἀπλοῦτος τῆς ψυχῆς ἀπόδειξις. Πάν ὅ,τι δὲν εἶναι σύνθετον δὲν δύναται ν' ἀποσυντεθῆ. Καὶ ἡ ψυχὴ ἄρα 78—80.

Δ'. Ἡ ἐκ τῆς ιδέας τῆς ζωῆς ἀπόδειξις. Ὅπου εἶναι ψυχὴ, εἶναι ζωὴ· ψυχὴ καὶ ζωὴ εἶναι ἐν καὶ τὸ αὐτό. Ἡ ψυχὴ ἔχει τοιαύτην σχέσιν πρὸς τὴν ζωὴν, οἷαν τὸ πῦρ πρὸς τὸ θερμαντικόν· ὡς τὸ πῦρ δὲν δύναται ἄλλως νὰ νοηθῆ ἢ ὡς θερμὸν, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ ἢ ὡς ζῶσα· ὡς ἐν γένει οὐδὲν ὄν δύναται νὰ δεχθῆ ἐν ἑαυτῷ τὸ ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ του, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ ἀποκλείει ἀναγκασίως ἀφ' ἑαυτῆς τὸ ἐναντίον τῆς οὐσίας της, τὸν θάνατον. Ἐντεῦθεν ἔπεται ὅτι αὕτη μέλλει νὰ ἐζῆσε καὶ νὰ ὑπῆρξε πρὸ τῆς εἰς τὸ σῶμα εἰτελεύσειώς της οὐχ ἥττον ἢ ὅτι ἐπιζῆ καὶ μετὰ θάνατον τούτου· ἐὰν ἡ ζωὴ της μηδέποτε λαμβάνῃ τέλος, ἔπεται ὅτι οὐδὲ ἀρχὴν ἔλαβεν.

ΗΘΙΚΗ

Τὴν σύνδεσιν τῆς ἠθικῆς μετὰ τῆς φυσικῆς ὑπαινίττεται ὁ Πλάτων ἐν τῷ Τιμαίῳ (27), ἐνθα προσδιορίζων τὴν σχέσιν τούτου τοῦ Διαλόγου πρὸς τὴν Πολιτείαν λέγει ὅτι ὁ μὲν ἐκθέτει τὴν γένεσιν, ἡ δὲ τὴν μόρφωσιν τῶν ἀνθρώπων. Ἄλλως δὲ ἡ σύνδεσις αὕτη εἶναι προφανῆς ἐὰν ἀποβλέψωμεν ὅτι ἡ ἠθικὴ συνέχεται στενωῶς μὲ τὴν ἀνθρωπολογίαν ἣτις περαίνει τὴν πλατωνικὴν φυσικὴν. Καὶ τῶντι οὐχὶ μόνον αἱ περὶ ἠθικῆς γενικαὶ ἀρχαί, ἀλλὰ καὶ ἡ περὶ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς διοργανώσεως τῆς πολιτείας διδασκαλία προσδιορίζεται διὰ τῆς θεωρίας περὶ τῆς οὐσίας τῆς ψυχῆς, τῶν μερῶν αὐτῆς, καὶ τῶν πρὸς τὸ σῶμα σχέσεών της. Καθὼς δὲ πάλιν αὕτη ἡ θεωρία βασιζέται ἐπὶ τῶν λοιπῶν μερῶν τοῦ πλατωνικοῦ συστήματος, καὶ ὁ ἀνθρώπος εἶναι ὁμοίωμα τοῦ παντός, οὕτω καὶ ἡ ἠθικὴ ἐπομένως συνέχεται μετὰ τοῦ ὅλου συστήματος, οὔτινος ἡ κατασκευὴ καὶ διάταξις ἐπικυλαμβάνεται εἰς τὸ ἠθικὸν οὐχ ἥττον ἢ εἰς τὸ πολιτικὸν μέρος.

Ἡ ἀνωτάτη ἀρχὴ τῆς ἠθικῆς περιλαμβάνεται ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος ἐν τῷ ζητήματι περὶ τοῦ ἀκροτάτου ἀγαθοῦ. Εἰς τί ὅμως συνίσταται τὸ ἀγαθὸν τοῦτο, ἀπαντῶμεν ἐν τῷ πλατωνικῷ συστήματι διττὸν προσδιορισμόν, τὸν μὲν ἀρνητικόν, τὸν δὲ θετικόν. Ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐφ' ὅσον ἡ ιδέα εἶναι τὸ μόνον ἀληθῶς πραγματικόν, ἀπεναντίας δὲ ἡ ὕλη

τὸ μὴ ὄν, καὶ ἡ ψυχὴ δὲ καθ' ἑαυτὴν θεωρουμένη εἶναι ἡ πνευματικὴ οὐσία ἢ ἀμιγῆς τοῦ σώματος καὶ ἡ προωρισμένη πρὸς τὴν θεωρίαν τῆς ιδέας, ἐπόμενον ἦτο καὶ ἡ ἠθικὴ νὰ ἐννοηθῆ μάλλον ἀρνητικῶς, καὶ τὸ ἀκρότατον ἠθικὸν τέλος καὶ τὸ ἀγαθὸν νὰ προσδιορισθῆ ὡς ἡ ἀποτροπὴ τῆς αἰσθητικῆς ζωῆς καὶ ἡ συγκέντρωσις εἰς τὴν καθαρὰν θεωρίαν τοῦ ὄντος· ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐφ' ὅσον ἡ ιδέα εἶναι ἡ αἰτία παντὸς ἀγαθοῦ ἐν τῷ αἰσθητικῷ κόσμῳ καὶ ἡ τοῦτον κανονίζουσα ἀρχή, ἐπόμενον ἦτο νὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψιν καὶ ἡ πλευρὰ αὕτη διὰ τὴν ἐκδήλωσιν τῆς ιδέας ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ καὶ ἐκτὸς τῆς θεωρίας τῆς ιδέας νὰ συγκαταλογισθῆ ὡς στοιχεῖον τοῦ ἀκροτάτου ἀγαθοῦ καὶ ἡ ἀρμονικὴ σχέσις τῆς ιδέας πρὸς τὴν αἰσθητικὴν ὑπαρξίν, καὶ ἡ ἐντεῦθεν ἐκπηγάζουσα ἡδονικὴ ἀπόλαυσις. Ἀμφοτέρως τὰς θεωρίας ταύτας ἀπκντῶμεν παρὰ Πλάτωνι τὴν μὲν ἀρνητικὴν ἐν τῇ ῥήσει ταύτῃ τοῦ Θεαιτήτου (176). Ἄλλ' οὔτ' ἀπολέσθαι τὰ κακὰ δυνατόν· ὑπεναντίον γάρ τι τῷ ἀγαθῷ αἰεὶ εἶναι ἀνάγκη· οὔτ' ἐν θεοῖς αὐτὰ ἰδρῦσθαι, τὴν δὲ θνητὴν φύσιν καὶ τὸν δε τὸν τόπον περιπολεῖ ἐξ ἀνάγκης· διὸ καὶ πειρᾶσθαι χρὴ ἐνθένδε ἐκεῖσε φεῦγειν ὅτι τάχιστα· φυγὴ καὶ ὁμοίωσις τῷ θεῷ κατὰ τὸ δυνατόν· ὁμοίωσις δὲ δίκαιον καὶ ὄσιον μετὰ φρονήσεως γενέσθαι. Ἔτι δὲ ἐκτενέστερον ἀναπτύσσεται ἡ αὕτη ἐννοια καὶ ἐν τῷ Φαίδωνι (64). Οὐκοῦν ὅλως δοκεῖ σοι ἡ τοῦ τοιοῦτου (τοῦ φιλοσόφου) πραγματεία οὐ περὶ τὸ σῶμα εἶναι, ἀλλὰ καθ' ὅσον δύναται ἀφεστάναι αὐτοῦ πρὸς δὲ τὴν ψυχὴν τετράφθαι, 67. ἐν ᾧ ἂν ζῶμεν οὕτως ὡς ἔοικεν, ἐγγυτάτω ἐσόμεθα τοῦ εἰδέναί, ἐὰν ὅτι μάλιστα μηδὲν ὁμιλῶμεν τῷ σώματι, μηδὲ κοινωνῶμεν, ὅτι μὴ πᾶσα ἀνάγκη, μηδὲ ἀναπιπλώμεθα τῆς τούτου φύσεως, ἀλλὰ καθαρεύωμεν ἀπ' αὐτοῦ, ἕως ἂν ὁ θεὸς αὐτὸς ἀπολύσῃ ἡμᾶς. Ἀλλὰ τὴν ἀρνητικὴν ταύτην ἠθικὴν θεωρίαν τοῦ ὁ Πλάτων συμπληροῖ καὶ δι' ἄλλων ἐξηγήσεων, δι' ὧν ἀποδίδεται θετικωτέρα σημασία εἰς τὸ αἰσθητικὸν καὶ εἰς τὴν μετὰ τούτου ἐνασχόλησιν. Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον τείνει ἡ ἔρευνα τοῦ Φιλήβου περὶ τοῦ ἀκροτάτου ἀγαθοῦ, ὅπερ ἐν τῷ διαλόγῳ τούτῳ περιγράφεται ὡς συγκείμενον ἐκ διαφόρων συστατικῶν στοιχείων. Τοιαῦτα δὲ ἀπαριθμοῦνται πέντε τινά· πρῶτον τὸ μέτρον καὶ τὸ μέτριον, ἄνευ τοῦ ὁποίου οὐδὲν ἐν τῷ κόσμῳ οὐδέ ἡ ἀνθρωπίνη ζωὴ ἔχει ὑπόστασιν, ἢ ἡ κοινωνία καὶ ἡ μέθεξις ἀπὸ τῆς αἰωνίου φύσεως τοῦ μέτρου (τῆς ιδέας) (64). δεῦτερον τὸ σύμμετρον καὶ καλὸν καὶ τὸ τέλειον καὶ ἱκανόν ἦτοι ἡ διαπλάττουσα τὴν πραγματικότητά ἰδέα, ἡ διαμόρφωσις τοῦ ἀρμονικοῦ, τοῦ καλοῦ καὶ τελείου, τὸ τρίτον κοῦς καὶ φρόνησις, ἢ ἡ ἱκανότης τοῦ φέρειν μέτρον καὶ ἀρμονίαν εἰς τὰ διανοήματα καὶ τὰς πράξεις, τέταρτον ἐπιστημαί τε καὶ τέχναι καὶ δόξαι ὀρθαί, πέμπτον δὲ καὶ τελευταῖον ἡ ἡδονὴ καὶ ἡ χαρὰ, ἀλλ' ἡ μετρία, ἡ καλή, ἡ ἀμιγῆς πόνου, ἐπιθυμίας καὶ ἀνοίας, ἢ ἐκ τῆς γνώσεως καὶ τοῦ καλοῦ πηγάζουσα ἡδονή, ἐν γένει δὲ ἡ ἡδονὴ ἐκείνη, ἣτις δύ-

ναται να συνυπάρχει μετά της υγείας, της ἐγκρατείας καὶ πάσης ἀρετῆς (51—53, 63). Ὅθεν ἐν τῇ πλατωνικῇ ἠθικῇ δύο τάσεις διακρίνονται· ἡ ἀσκητικὴ, ἣτις ἐπιδιώκει τὸν τελικὸν σκοπὸν τῆς ζωῆς εἰς τὴν φυγὴν ἀπὸ τῆς αἰσθητικότητος καὶ τοῦ κόσμου, εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ πνεύματος ἀπὸ τῆς σαρκός. εἰς τὴν φιλοσοφικὴν θεωρίαν, καὶ ἡ αἰσθηματικὴ ἣτις ἐν τῷ φαινομενικῷ τούτῳ κόσμῳ ἐνορᾷ τὴν ἀποκάλυψιν τῆς ἰδέας, τὸ αἰσθητικὸν θεωρεῖ ὡς γήϊνον ἀπεικόνισμα αὐτοῦ τοῦ καλοῦ καὶ τὴν σωματικὴν καλλονὴν ὡς ἀντικείμενον ἄξιον ἐνθέου ἔρωτος, ἀντικείμενον ὅπερ κατ' ἐξοχὴν ὁ Πλάτων διεξέρχεται ἐν τῷ Φαίδρῳ καὶ τῷ Συμποσίῳ. Καὶ ἐν τῷ Φιλήβῳ δὲ ἐπὶ τέλους καταντᾷ εἰς τοῦτο τὸ ἐξαγόμενον, ὅτι πρὸς τελείαν εὐδαιμονίαν συναμφοτέρα ἀπαιτοῦνται ἢ τε φρόνησις καὶ ἡ ἡδονή, ἣτις γεννᾶται ἐκ τῆς θεωρίας τοῦ ἀληθοῦς, τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ἀγαθοῦ.

Μετά τὸν προσδιορισμὸν τοῦ ἀκροτάτου ἀγαθοῦ μεταβαίνων ὁ Πλάτων εἰς τὴν περὶ ἀρετῆς διδασκαλίαν του, ὀρίζει αὐτὴν ἐν γένει ὡς ἐκείνην τὴν ἐνεργητικότητα, δι' ἧς ἡ ψυχὴ ἐκτελεῖ ὀρθῶς τὸ ἴδιον αὐτῆς ἔργον, ὡς τὴν υγείαν καὶ ἐπιδεξιότητα τῆς ψυχῆς, ὡς τὴν ἀρμονικὴν καὶ προσήκουσαν σχέσιν τῶν στοιχείων της, (Πολ. I, 353 IV, 444, VIII 554. Φαίδ. 93. Γοργ. 304, 406). Ἡ προϋπόθεσις πάσης ἀρετῆς εἶναι ἡ ἔμφυτος ῥοπὴ πρὸς ταύτην, ἣτις ὄχι μόνον ἐνυπάρχει εἰς τὴν γενικὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ διαφέρει κατὰ τὰ άτομα καθ' ὅσον εἰς αὐτὰ δεσπόζει τὸ ἐπιθυμητικὸν μέρος τῆς ψυχῆς, ἢ ὁ θυμὸς, ἢ τὸ λογιστικόν.

Ὅπως δὴποτε ὅμως καὶ ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα, πρέπει εἰς τὴν ἠθικὴν ῥοπὴν ἢ κλίσιν νὰ ἐπιπροστεθῇ καὶ ἡ ἐντεχνος αὐτῆς ἐπεξεργασία καὶ διάπλασις· διότι ὁ Πλάτων φρονεῖ ὅτι ἡ γένεσις τῆς ἀληθοῦς ἀρετῆς δὲν ἦτο τυχαία, ἀλλ' ὅτι ἀποτελεῖται διὰ μεθοδικῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἐν τῷ Πρωταγόρᾳ καὶ τῷ Μένωνι δεικνύει ὅτι ἡ ἀρετὴ εἶναι γνῶσις καὶ διδακτὴ. Ἐὰν δὲ ἐν τοῖς Διαλόγοις τούτοις προϋποθέτῃ τὰς τέσσαρας ἢ πέντε θεμελιώδεις ἀρετάς⁽¹⁾, τὴν διαίρεσιν ταύτην τῆς ἀρετῆς παραλαμβάνει ἐκ τῆς ἀρχαιοτέρας φιλοσοφίας· ἀλλ' αὐτὸς ὁ Πλάτων οὐδεμίαν ἀποδίδει βαρύτητα εἰς ταύτην, ἐνῶ μάλιστα ἐν ἐκείνοις τοῖς Διαλόγοις κύριον σκοπὸν προτίθεται νὰ καταστήσῃ φανεράν τὴν ἐνότητα ἀπασῶν τούτων τῶν ἀρετῶν, καὶ νὰ καταδείξῃ ὅτι ἐκαστὴ ἀρετὴ δὲν εἶναι ἄλλο τι εἰ μὴ ἡ ἐπὶ τῆς ὀρθῆς γνώσεως θεμελιουμένη πράξις εἰς προσδιωρισμένην τινὰ σφαῖραν τοῦ βίου. Μετὰ ταῦτα ὅμως ἐτροπολόγησε τὴν θεωρίαν ταύτην. Ἐν τῇ Πολιτείᾳ παραδέχεται διαφόρους ἀρετάς, ἐνῶ ἐνταύτῳ ἀποπειρᾶται ὅπως τὰς

(1) Σοφία, δικαιοσύνη, ἀνδρία, σωφροσύνη. Ἐν τῷ Πρωταγόρᾳ ἀναφέρει καὶ πέμπτην ἀρετὴν τὴν ὀσιότητα. Αὕτη δὲ μνημονεύεται καὶ ἐν τῷ Γοργίᾳ (507) ἐν ᾧ παραλείπεται ἡ σοφία.

ἐπιστηρίξει καὶ ἐπιστημονικῶς (VI, 441). ἐπανκφέρει αὐτὰς εἰς τὰς διαφόρους ψυχικὰς δυνάμεις, ἢ, ὡς αὐτὸς ἐκφράζεται, εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς ψυχῆς, καὶ οὕτως ἐξάγει τὰς τέσσαρας γνωστὰς θεμελιώδεις ἀρετὰς, αἵτινες δι' αὐτοῦ εἰς τὴν μετὰ ταῦτα ἐποχὴν φαίνεται ὅτι ὀριστικῶς καθωσιώθησαν· διότι ἐὰν ἡ ἀρετὴ τῆς ψυχῆς συνίσταται εἰς τὴν ὀρθὴν σχέσιν τῶν μερῶν τῆς, δηλ. ὅπως ἕκαστον αὐτῶν ἐκτελεῖ καλῶς τὸ ἔργον του καὶ ὅλα ὁμοῦ ἐνεργῶσιν ἀρμονικῶς, ἔπεται ὅτι ὀφείλει πρῶτον ὁ λόγος γινώσκων μετὰ διακυοῦς φρονήσεως πᾶν εἶτι εἶναι σωτήριον εἰς τὴν ψυχὴν καὶ εἰς ἕκαστον τῶν μερῶν τῆς νὰ δεσπόζη, καὶ αὕτη εἶναι ἡ σοφία· δευτέρον ὁ θυμὸς νὰ ὑπέιχη εἰς τὰς ὑπαγορεύσεις τοῦ λόγου καθ' ὅσον ἀφορᾷ ἂν πρέπη νὰ τολμήσῃ τι ἢ νὰ μὴ τολμήσῃ, νὰ ὑπομείνῃ τί ἢ νὰ μὴ ὑπομείνῃ, καθόλου δὲ ἂν εἶναι τι δεινόν ἢ ὄχι, καὶ νὰ ὑπερασπίζῃ αὐτὰς ἀπέναντι τῆς ἡδονῆς καὶ τοῦ πόνου (442). αὕτη δὲ εἶναι ἡ ἀνδρεία· τρίτον τὸ ἐπιθυμητικὸν μέρος, ὡς ὁ θυμὸς νὰ ὑποτάσσῃται εἰς τὸν λόγον, αὕτη δὲ εἶναι ἡ σωφροσύνη (442). ἡ τετάρτη τέλος ἀρετὴ, ἣτις ἀπεργάζεται ὅπως ἕκαστον μέρος τῆς ψυχῆς ἐπιτηδεύῃ τὰ ἑαυτοῦ, ὅπως τὸ μὲν ἔλλογον μέρος διοικῇ καὶ ἐπιτάτῃ, ὁ δὲ θυμὸς συνεργῇ αὐτῷ καὶ τὸ ἄλογον ὑπακούῃ, καθόλου δὲ ἡ ἀρετὴ ἐκείνη ἣτις διατηρεῖ τὴν τάξιν καὶ κανονικότητα εἰς τὸ ὅλον τῆς ψυχικῆς ζωῆς, εἶναι κατὰ τὸν Πλάτωνα ἡ δικαιοσύνη (441), ἣτις δὲν εἶναι χωριστὴ ἀρετὴ, ἀλλὰ καθόλου ἢ κατὰ φύσιν ἢ ἐνάρετος ἕξις τῆς ψυχικῆς ζωῆς, *ὑγίειά τε καὶ κάλλος καὶ εὐεξία τῆς ὅλης ψυχῆς* (444). Ἀπασαὶ δὲ αὗται αἱ ἀρεταί, μάλιστα δὲ ἡ δικαιοσύνη, ἐπιτυγχάνουσι κατὰ τὸν Πλάτωνα τὴν πλήρη αὐτῶν ἀνάπτυξιν καὶ πραγματίωσιν οὐχὶ εἰς τὸν βίον τοῦ ἀτόμου, ἀλλὰ μόνον εἰς τὸν κοινωνικὸν ἢ εἰς τὴν πολιτείαν· πρῶτον διότι κατὰ τὴν πλατωνικὴν θεωρίαν ἡ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου ἰσχὺς τοῦ αἰσθητικοῦ στοιχείου εἶναι τοσοῦτον μεγάλη, ὥστε οὗτος ἐγκαταλειπόμενος εἰς τὰς ἰδίας αὐτοῦ δυνάμεις δὲν δύναται νὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἀρετὴν, ἀλλ' ἀπαιτεῖται πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἡ ἐπιμέλεια τῆς πολιτείας περὶ τῆς ἀγωγῆς τῶν ἀτόμων, ὡς ἐπίσης πολίτευμα κατάλληλον ὅπως ἐγείρῃ καὶ διατηρῇ τὸ ἠθικὸν φρόνημα. Δεύτερον, διότι τὰ ἄτομα δύνανται νὰ ἐνεργῶσι συνωδᾶ πρὸς τὴν φυσικὴν αὐτῶν κλίσιν καὶ δεξιότητα μόνον ἐντὸς ὀργανικῶς διηρθρωμένου κανονικοῦ βίου, ἐνθα συνστήθη ἤδη ἡ διάκρισις τῶν διαφόρων ἀνθρωπίνων κλάδων τῆς ἀνθρωπίνης ἐνεργητικότητος ἢ ἐπιτηδευμάτων καὶ ἡ ἐξασφάλισις τῆς τοῦ ἀτόμου ἐνεργείας διὰ τῆς τοῦ ὄλου ἰσχύος. Τρίτον δὲ ἐπὶ τέλους διότι ὁ Πλάτων δὲν ἐννοεῖ νὰ περιορίζῃται ἡ ἀρετὴ μόνον εἰς τὰ ἄτομα ἀλλὰ καὶ νὰ λαμβάνῃ τὴν μορφήν γενικῆς καὶ ἀντικειμενικῆς πραγματικότητος· ἡ ἀρετὴ, ἐπειδὴ εἶναι ὁ ἀναπόδραστος ὅρος παντὸς ἀγαθοῦ, δὲν πρέπει νὰ μένῃ κτῆμα ἰδιωτικὸν καὶ νὰ ἐγκλείηται ἐντὸς τοῦ φρονήματος τῶν ἀτόμων, ἀλλὰ πρὸ πάντων

νά ζῆ εἰς τὰς θεσμοθεσίας τῆς πολιτείας, να ἴηαι ἐμπεριεχομενον αὐτοῦ τοῦ πολιτειακοῦ βίου· ἢ κατ'ἀρετὴν πράξις τοῦ ἀτόμου εἶναι ἀτελής, ἀβεβαία, διαβατική, ὅθεν διὰ τοῦ ἠθικοῦ διοργανισμοῦ τῆς πολιτείας τὸ ἀγαθὸν ὀφείλει νὰ λάβῃ καθολικωτέραν καὶ μονιμωτέραν πραγματίωσιν.

Ἡ ἐξαγωγή τῆς πολιτείας, ἣν ὁ Πλάτων ἐκτίθησιν ἐν τῷ δευτέρῳ βιβλίῳ τῆς Πολιτείας (367—376) φαίνεται ὅτι εἶναι ὅλως ἐμπειρική καὶ τυχαία. Ἡ πρώτη αἰτία τῆς συστάσεως τῆς πολιτείας, λέγει ἐνταῦθα, ἦτο ἡ χρεία. Ἐπειδὴ οὐδεὶς εἶναι αὐτάρκης, ἀλλ' ἕκαστος δεῖται πολλῶν πραγμάτων, ἀτινα δὲν δύναται ὁ ἴδιος νὰ παρασκευάσῃ, διὰ τοῦτο οἱ ἄνθρωποι ὅπως βοηθηθῶσιν ἀμοιβαίως εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν χρειῶν των, συνῆλθον εἰς συνοικίαν, ἣτις ὀνομάζεται πόλις (369)· ὑπὸ ταύτην τὴν ἔποψιν ἡ πολιτεία εἶναι συνάθροισις ἀτόμων πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν αἰσθητικῶν χρειῶν καὶ πρὸς καταμερισμὸν τῆς ἐργασίας ἀντιστοιχοῦντα εἰς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Καὶ ὁ Ἀριστοτέλης δὲ ἐπικρίνει τὴν ὑλικὴν ταύτην ἐξαγωγήν τῆς πολιτείας, ἀντιτείνων ὅτι ὁ τελικὸς σκοπὸς τῆς πολιτείας δὲν εἶναι ἡ τῶν χρειῶν ἐκπλήρωσις ἀλλ' ἡ τοῦ ἀγαθοῦ πραγματίωσις (Πολιτ. IV, 3, 12 ὁ Πλάτων διδάσκει ὡς τῶν ἀναγκαίων χάριν πᾶσαν πόλιν συνοικηκυῖαν, ἀλλ' οὐ τοῦ καλοῦ μάλλον). Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Πλάτων ἀλλοχού συνομολογεῖ τοῦτο, ἀποκαλῶν τοιαύτην πολιτείαν ὑῶν πόλιν (Πολ. II. 372). Ὅθεν ἐνδέχεται ὅτι ὁ Πλάτων διὰ τῆς θεωρίας του ταύτης περὶ συστάσεως τῆς πολιτείας προέθετο ὅπως παράσχη, ὄχι ἔλλογον, ἀλλ' ἱστορικὴν ἐξήγησιν τῆς πολιτείας· δὲν ὠμίλησε περὶ τῆς ιδέας τῆς πολιτείας, ἀλλὰ περὶ τῆς ἱστορικῆς κατχγωγῆς τῆς. Τὸ ἐξωτερικὸν ἐνδόσιμον πρὸς κοινωνικὴν συνένωσιν τῶν ἀνθρώπων ἦτο βεβαίως ἡ ἀνάγκη καὶ ἡ χρεία, ἀλλ' ἀπὸ τούτου τοῦ ἐξωτερικοῦ ἢ ἐμπειρικοῦ ἐνδοσίμου διακρίνει ὁ Πλάτων τὴν ἰδανικὴν αἰτίαν ἢ τὸν σκοπὸν τῆς πολιτείας, ὃν ἐν ἄλλοις χωρίοις τῶν Διαλόγων (1) προσδιορίζει, ὡς τὴν ἠθικοποίησιν τοῦ ἀτόμου καὶ τῆς κοινωνίας, ὡς τὴν πραγματοποίησιν τῆς ἠθικῆς ἀρχῆς ἐν τῇ ἀνθρωπότητι. Ἡ πολιτεία κατὰ τὸν Πλάτωνα τείνει ἀφ' ἐνὸς μὲν ὅπως καταστήσῃ τοὺς πολίτας ἀγαθοὺς ἀνθρώπους, ἀφ' ἐτέρου δὲ ὅπως δι' αὐτῆς ἡ ἀρετὴ ἀρχὴ καὶ δεσπόζη. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐξωτερικὴ ὑπόστασις τῆς πολιτείας δύναται κατὰ τὸν Πλάτωνα νὰ ἐξασφαλισθῇ ἐφ' ὅσον εἶναι ὄργανον τῆς ἀρετῆς καὶ εἰς ὅλα τὰ μέλη καὶ τὰς ἐνεργείας τῆς διαπερᾶται ὑπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀρετῆς. Διότι διὰ τούτου μόνου τοῦ μέσου δύναται νὰ προλάβῃ πᾶσαν χαλάρωσιν καὶ ἀ-

(1) Νομ. IV, 705. Πᾶσα ἀληθὴς νομοθεσία τείνει πρὸς ἀρετὴν IV, 707. Ἡ ὀρθὴ νομοθεσία τείνει, ὡς βελτίστους γίνεσθαι τε καὶ εἶναι τοὺς ἀνθρώπους. Γοργ. 464. 515. Πολιτ. 309, Πολιτ. IV, 421.

ποσύνθεσιν τοῦ πολιτικοῦ βίου, καὶ νὰ ἐπανορθώσῃ τὰ κακὰ ἄτινα ἀναποδράστως συμβαίνουν ἐν ἐλλείψει ἐδραίας ἠθικῆς καταστάσεως. Καθόλου δὲ ὁ ὑψηλότερος προορισμὸς τῆς πολιτείας εἶναι ἡ πραγματίωσις τῆς ἠθικότητος κατὰ μεγάλας διαστάσεις (1), ἧς ἄνευ καὶ αὐτὸς ὁ ἐξωτερικὸς σκοπὸς τῆς πολιτείας δὲν ἐπιτυγχάνεται. Ἐὰν ὅθεν ἡ πολιτεία εἶναι ἡ πραγματίωσις τῆς ἠθικότητος κατὰ μεγάλας διαστάσεις ἀνάγκη νὰ ἐνυπάρχωσιν εἰς αὐτὴν αἱ αὐταὶ ἀρχικαὶ ἐνεργητικότητες, ὧν ἡ κανονικὴ συνδρομὴ ἀπαρτίζει τὴν ἠθικότητα τοῦ ἀτόμου. Καθὼς ὅμως ὁ Πλάτων τὰς ἐνεργητικότητας ταύτας ἀπονέμει εἰς διακεκριμένον μέρη τῆς ἀτομικῆς ψυχῆς, οὕτω καὶ ἐν τῇ πολιτείᾳ δι' ἐκάστην τούτων προϋποθέτει ἰδίαν τάξιν, γένος. Ἐντεῦθεν παραδέχεται διὰ τὴν πολιτείαν τρία γένη, ὧν ἕκαστον ἀντιστοιχεῖ εἰς ἓν ἐκ τῶν μερῶν τῆς ψυχῆς, τὸ τῶν ἀρχόντων ἢ τὸ βουλευτικὸν εἰς τὸ λογιστικὸν μέρος, τὸ τῶν φυλάκων ἢ τὸ ἐπικούρικόν εἰς τὸν θυμὸν καὶ τὸ τῶν γεωργῶν καὶ ἐργατῶν ἢ τὸ χρηματιστικὸν εἰς τὸ ἐπιθυμητικόν. (Πολ. 11. 374, 111. 412, 415: IV, 435). Ἀναλόγως ἀρμόζουσι καὶ εἰς τὴν πολιτείαν, ὡς εἰς τὴν ψυχικὴν ζωὴν τοῦ ἀτόμου, αἱ τέσσαρες θεμελιώδεις ἀρεταί· ἡ σοφία διὰ τῆς τάξεως τῶν ἀρχόντων, οἵτινες κατέχουσι τὴν πολιτικὴν ἐπιστήμην (εὐβουλίαν)· ἡ ἀνδρεία διὰ τῆς τῶν ἐπικούρων ἢ φυλάκων· ἡ σωφροσύνη διὰ τῆς ὑποταγῆς τῆς τρίτης ὑποδεεστέρας τάξεως εἰς τοὺς ἄρχοντας· ἡ δὲ δικαιοσύνη ἐπὶ τέλος τῆς πολιτείας συνίσταται εἰς τοῦτο, ἵνα ἕκαστος τὰ ἐαυτοῦ πράττῃ (VI, 434) καὶ πληροῖ τὸ ἴδιον αὐτοῦ ἐπιτήδευμα (433). Ἐκάστη ἄρα τάξις ὀφείλει νὰ ἐξασκῇ τὴν εἰς αὐτὴν ἀποκλειστικῶς ἀνήκουσαν ἐνέργειαν, μὴ ἀναμιγνυομένη εἰς τὰ ἐπιτηδεύματα τῶν λοιπῶν καὶ ἐκ τῆς δικτηρήσεως τοῦ νόμου τούτου τῆς δικαιοσύνης ἐξαρτᾶται ἡ εὐδαιμονία τῆς πολιτείας (Πολ. 11, 374, IV, 433, 435).

Πᾶν εἴ τι λοιπὸν ἀφορᾷ τὰ τῆς διοικήσεως πρέπει ἀποκλειστικῶς ν' ἀνήκῃ εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀρχόντων· ἀνάγκη νὰ κατέχωσι τὴν ἀπεριόριστον ἐξουσίαν οὐχ ἥττον ἢ τὴν πλήρη μὀρφωσιν καὶ φρόνησιν. Τὸ πλατωνικὸν πολίτευμα εἶναι κατὰ τοῦτο ὁ ἄκρος ἀπολυτισμὸς, ἀλλ' ὁ τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς διανοίας, ἡ ἀριστοκρατία, ὡς αὐτὸς ὁ Πλάτων χαρακτηρίζει τὸ ἰδανικὸν αὐτοῦ πολίτευμα (2). Οἷαδ' ἢ ποτε καὶ ἂν εἴναι ἡ ἐξωτερικὴ μορφή τούτου τοῦ πολιτεύματος, εἴτε ὀλιγαρχικὴ, εἴτε δημοκρατικὴ, εἶναι ἀδιάφορον, διότι τὸ κύριον καὶ οὐσιῶδες εἶναι νὰ δεσπόζῃ ἡ ἀληθῆς πολιτικὴ τέχνη, ἔστω δι' οἰουδ' ἢ ποτε (3). Ἐπειδὴ ὅμως δὲν εἶναι πιθανὸν ὅτι τοσοῦτον δύσκο-

(1) (Πολ. 11, 36) Καθὼς μεγαλύτερα γράμματα εἶναι μᾶλλον εὐανάγνωστα ἢ μικρά, οὕτω καὶ ἡ ἐν τῇ πολιτείᾳ πραγματιουμένη δικαιοσύνη εἶναι μᾶλλον εὐδιάγνωστος ἢ ἡ τοῦ ἀτόμου.

(2) Πολ. 111. 412. 414. 415. V, 449. 473. VII, 541. VIII, 543. 544.

(3) Πολιτ. 292.

λος και βαρεῖα τέχνη δύναται νὰ ἦναι κτῆμα πολλῶν, ἀνάγκη ἐπομένως ἢ ἀρχὴ νὰ ἐναποτίθεται εἰς ἓνα ἢ εἰς τινας, προτιμότερον δὲ τὸ δευτέρον τούλάχιστον ἐν ἐκείνῃ τῇ πολιτείᾳ, ἐν ἣ λαμβάνεται ἢ προσήκουσα πρόνοια περὶ τῆς ἀγωγῆς τῶν ἀρχόντων (Πολιτικ. 293. 297. Πολιτικ. VIII, 540, 111, 414.) Ὡσαύτως εἶναι ἐν γένει ἀδιάφορον, ἂν ὁ ἀληθὴς ἄρχων ἀρχὴ δι' ὠρισμένων νόμων, καὶ ἂν ἐκόντων ἢ ἀκόντων τῶν ὑπηκόων (Πολιτικ. 293, 297. Πολιτ VI. 488. Γοργ. 517). Πλὴν ὡς πρὸς τὸ πρῶτον ὁ Πλάτων νομίζει ὅτι εἶναι ἄτοπον ὁ συνεχῆς πολιτικὸς νὰ περιορίζηται διὰ νόμων, οἵτινες καθὸ γενικοὶ οὐδέποτε δύνανται ὀργανικῶς νὰ ἐμπεριλάβωσι τὰ καθέκαστα (Πολ. 294), ὡς πρὸς τὸ δευτέρον δὲ ὑπαινίττεται ὅτι πολιτεία τοιαύτη οἶαν αὐτὸς εὐχεταὶ οὐδέποτε δύναται νὰ πραγματωθῇ ἄνευ καταναγκαστικῶν μέσων, καὶ ὅμως ὄφειλε νὰ ἐπιστηρίζηται ἐπὶ τῆς ἰδίας τῶν πολιτῶν συγκαταθέσεως. (Πολ VII, 540. V. 473. Πολ. 293. Πολ. V, 462. IV, 422. Πολ. 308, Παρ. Νομ. VIII, 829. IV, 715).

Ὅτι δὲ ἰσχύει περὶ τῆς πρώτης τάξεως, τὸ αὐτὸ τοῦτο ἀνάγκη νὰ ἐφαρμόζηται καὶ εἰς τὰς δύο ἄλλας. Ἐὰν ὅθεν οἱ φύλακες ἀποκλειώνται πάσης μετοχῆς ἀπὸ τῶν τῆς διοικήσεως, δὲν ἔχουσιν ὅμως ἀφ' ἐτέρου οὔτε δίκαιον οὔτε καθῆκον νὰ μετέχωσι τοῦ ἐπιτηδεύματος τῆς τρίτης τάξεως· εἰς μόνον τὰ τοῦ πολέμου ἀσχολούμενοι καὶ πάντῃ ἀκτῆμονες πρέπει νὰ τρέφονται ὑπὸ τῶν ἐργατῶν· οὗτοι δὲ πάλιν μηδὲν μετέχοντες μήτε τῶν τοῦ πολέμου, μήτε τῶν τῆς διοικήσεως, πρέπει μόνον ν' ἀσχολῶνται εἰς τὴν γεωργίαν καὶ εἰς τὰ ἐπιτηδεύματα (Πολ. 11, 374, 111, 316).

Ἐὰν δὲ ἤδη ζητήσωμεν καὶ περὶ τῶν μέσων τῶν ἀναγκαιούντων πρὸς πραγματίωσιν τούτου τοῦ πολιτεύματος, ὁ Πλάτων διακρίνει δύο τινά, τὸ μὲν εἶναι ἡ ἀγωγή καὶ ἡ μόρφωσις τῶν πολιτῶν, τὸ δὲ αἰ πρὸς ταύτην συνεχόμενα θεσμοθεσία. Τὸ σημαντικώτερον ὅμως εἶναι τὸ πρῶτον, ἡ μόρφωσις τῶν πολιτῶν, διότι ἄνευ μὲν ταύτης πιστεύει ὅτι καὶ οἱ καλλήτεροι νόμοι εἶναι ἀνωφελεῖς, ἀπεναντίας δὲ μετὰ ταύτης εὐκόλως καὶ οὗτοι ἀνευρίσκονται (Πολ. IV, 423). Ἀνάγκη πᾶσα λοιπὸν ἵνα οἱ ἄρχοντες κτῶνται τὴν ἀρίστην φρόνησιν μεθ' ἧς κατὰ τὸν Πλάτωνα ἐπεταὶ καὶ ἡ τελεία ἠθικότης. Τοῦτον θεωρεῖ ὡς τὸν πρῶτον καὶ ἔσχατον ὅρον παντὸς ἀληθοῦς πολιτειακοῦ βίου. «Ἐὰν οἱ φιλόσοφοι δὲν λάβωσι τὴν ἀρχὴν τῆς πολιτείας (Πολ. » V. 473). ἢ οἱ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνες δὲν μετέρχωνται ἀκριβῶς τὴν » φιλοσοφίαν, ἐὰν ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ φιλοσοφία δὲν συναφθῶσιν ὁμοῦ, δὲν » πρέπει νὰ ἐλπίζη τις οὐδεμίαν παῦσαν τῶν κακῶν διὰ τὰς πολιτείας, » μάλιστα δὲ οὐδὲ διὰ τὴν ἀνθρωπότητα.» Ἐντεῦθεν λοιπὸν βλέπομεν ὅτι καὶ διὰ τὴν πλατωνικὴν πολιτείαν ἡ φιλοσοφικὴ μόρφωσις τῶν μελλόντων ἡγεμόνων ἔχει μεγίστην σημασίαν. Πρὸς κατόρθωσιν δὲ τῆς ὀλικῆς ταύτης μορφώσεως ὁ Πλάτων προσδιορίζει μακρὸν

χρονικόν διάστημα. Οί μαθητευόμενοι ὀφείλουσιν εἰς τὴν παιδικὴν αὐτῶν ἡλικίαν νὰ ἐκπαιδεύωνται μᾶλλον παίζοντες, ἀπὸ τοῦ 20 ἔτους νὰ ἐπιδίδωνται εἰς τὴν μαθηματικὴν ἐπιστήμην, ἀπὸ τοῦ 30 ἔτους εἰς τὴν διαλεκτικὴν, κατόπιν δὲ ἐπὶ δεκαπενταετίαν νὰ ἐνεργῶσιν ὡς στρατηγοί, καὶ ἅμα φθάσωσιν εἰς τὸ 50 ἔτος τῆς ἡλικίας νὰ συγκαταριθμῶνται εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀρχόντων. Αὕτη δὲ ὅμως ἡ φιλοσοφικὴ μόρφωσις προϋποθέτει τὴν μουσικὴν καὶ γυμναστικὴν προεξάσκησιν, ἣτις ὅμως ἀποβαίνει ἀναπόδραστος ἐκτὸς τῶν ἀρχόντων καὶ εἰς τοὺς ἐπικούρους, εἰάν μὲλλοσι νὰ τύχωσι τῆς εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀπαιτουμένης ἀρετῆς. Δεύτερον λοιπὸν οὐσιῶδες μέρος τῆς ἀγωγῆς εἶναι ἡ μουσικὴ καὶ γυμναστικὴ, μάλιστα δὲ ἡ πρώτη ἥς τὴν ἐπιρροὴν τοσοῦτον μεγάλως ἐκτιμᾷ ὁ Πλάτων, ὥστε κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ πάσα μεταβολὴ τῶν μουσικῶν εἰδῶν συνεπιφέρει μεθ' ἑαυτῆς ἀντιστοιχοῦσαν ἀλλοίωσιν εἰς τοὺς θεσμοὺς τῆς πολιτείας. Ἀνάγκη λοιπὸν νὰ ἐπιτηρῆ ἀγρύπνως ἡ κυβέρνησις ὅπως μὴτε εἰς τὴν κυρίως λεγομένην μουσικὴν παρεισφρήσῃ ἀνήθικὸς τις καὶ ἐκθηλυτικὸς χαρακτήρ, μὴτε εἰς τὴν ποίησιν νὰ παραχωρηθῶσιν εἶδη, ἅτινα ἐνδέχεται νὰ ἐξάλειψωσιν ἀπὸ τοὺς πολίτας τὴν ἕξιν τῆς ἀπλότητος καὶ φιλαληθείας, ὡς συμβαίνει κατὰ τὸν Πλάτωνα διὰ τῆς μιμητικῆς ποιήσεως. Ἰδίᾳ δὲ ὀφείλει νὰ ἐπισκοπῆ τὸ ἐμπεριεχόμενον τῶν ποιημάτων ἀπαγορεύουσα πᾶν ἀνήθικον, ὡς πᾶσαν ἀναξιοπρεπῆ δοξασίαν περὶ θεοῦ. (Πολ. 11, 376. 111, 404). Περὶ δὲ τῆς μορφώσεως τῆς τρίτης τάξεως οὐδεμίαν ποιεῖται μνειάν ὁ Πλάτων, διότι (Πολιτ. IV. 421), ἀνευρορράφοι φαῦλοι γενόμενοι καὶ διαφθαρέντες καὶ προσποιησάμενοι »εἶναι μὴ ὄντες πόλει οὐδὲν δεινόν· φύλακες δὲ νόμων τε καὶ πόλεως »μὴ ὄντες ἀλλὰ δοκοῦντες, ὁρᾷς δὴ ὅτι πᾶσαν ἄρδην πόλιν ἀπολλύουσι, καὶ αὐτοῦ εὖ εἶναι καὶ εὐδαιμονεῖν μόνοι τὸν καιρὸν ἔχουσι.»

Ὡσαύτως δὲ ἔχει τὸ πρᾶγμα καὶ ὡς πρὸς τὰς πλατωνικὰς θεσμοθεσίας· τὸ δεύτερον τοῦτο μέσον πρὸς πρᾶγματίωσιν τοῦ πολιτεύματος· καὶ αὐταὶ προσδιορίζονται διὰ μόνας τὰς δύο ἀνωτέρας τάξεις, περὶ τῆς τρίτης οὐδεὶς γίνεται λόγος. Βάσις δὲ τῶν εἰδικῶν τούτων θεσμῶν εἶναι ἡ ἐσωτερικὴ ἐνότης τῆς πολιτείας, ἡ ὁμόνοια ἀπάντων τῶν πολιτῶν. Ἡ πολιτεία κατὰ τὸν Πλάτωνα εἶναι ὡς εἰς μόνος ἄνθρωπος, ὀργανικὸν σῶμα (V. 462. 464). Ἐπομένως καθὼς ἐν τῷ σώματι τὰ μέλη, οὕτω καὶ ἐν τῇ πολιτείᾳ οἱ πολῖται ὀφείλουσιν νὰ ἦναι ὑπηρετικὰ τοῦ ὅλου ὄργανα. Ἐν τῇ τελείᾳ πολιτείᾳ, λέγει ὁ Πλάτων, πρέπει τὰ πάντα νὰ ἦναι κοινὰ ταῖς πᾶσιν, ἡδονὴ καὶ πόνος, μάλιστα δὲ καὶ ὀφθαλμοί, καὶ ὠτα καὶ χεῖρες. Ὅθεν αἱ διάφοροι διατάξεις τῆς πλατωνικῆς πολιτείας τείνουσι πρὸς ἄρσιν παντὸς μονήρους βίου, πρὸς ἐπικράτησιν τοῦ γενικοῦ σκοποῦ τῆς πολιτείας, ἀπέναντι πάσης ἰδιοτελείας καὶ προσωπικότητος. Εἰς τοῦτο τείνει πρὸ πάντων ἡ ἄρσις τῆς ἰδιοκτησίας, ἡ κατάργησις καὶ ἡ εἰσαγωγὴ τῆς κοινο-

κτημοσύνης. Οὐδείς τῶν ἐν ταῖς δύο πρώταις τάξεσιν ἀνηκόντων ὀφείλει νὰ ἔχῃ ἰδιοκτησίαν. Τὰ πάντα τοῖς πάσι κοινά. Δεύτερον δὲ μέσον πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν εἶναι ἡ ἄρσις τοῦ γάμου καὶ τῆς οἰκογενείας. "Ὅλαι αἱ γυναῖκες τῶν ἀνωτέρων τάξεων πρέπει νὰ ἦναι κοιναὶ εἰς ὄλους τοὺς ἀνδρας, οὐδεμία νὰ συζῆ ἰδίᾳ μετὰ τινος ἀνδρὸς (V. 457). Ἐντεῦθεν λοιπὸν αἱ διατάξεις περὶ τοῦ χρόνου καὶ τοῦ εἶδους τῶν ὑπὸ τῆς πολιτείας ἐπιτρεπομένων συζεύξεων, περὶ τῶν ψευδῶν κλήρων, δι' ὧν πρέπει νὰ διευθύνωνται, περὶ ἐκθέσεως μέρους τινὸς τῶν παιδῶν (1). Ὡς δὲ ἡ γέννησις οὕτω καὶ ἡ ἀνατροφή τῶν παιδῶν πρέπει νὰ ἦναι ἔργον τῆς πολιτείας. "Ἄμα ὡς γεννηθῆ ὁ παῖς πρέπει νὰ φέρῃται εἰς ἰδιαίτερον κατὰστημα παραδιδόμενος εἰς τιθήνην καὶ λαμβάνηται πᾶσα δυνατὴ πρόνοια, ὅπως οἱ γονεῖς μὴ ἀναγνωρίζωσιν εἰς τὸ ἐξῆς τὰ τέκνα των. Ἐὰ πλεονεκτήματα ἄτινα ὁ Πλάτων προσδοκᾷ ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς κοινοκτησίας ἐκθέτει ζωηρῶς ἐν τοῖς ἐφεξῆς χωρίοις. «Ἔρις καὶ διχόνοια δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ εἰς πολιτείαν, ἐν ἣ δὲν προφέρονται αἱ λέξεις ἐμὸν καὶ σὸν» (462). — Πᾶσα περὶ δικαιωμάτων ἀμφισβήτησις καὶ δικαστικὴ διένεξις ἐκλείπει, διότι οὐδεὶς κέκτηται ἄλλο τι ἴδιον ἐκτὸς τοῦ σώματός του, τὰ δὲ λοιπὰ πάντα κοινά (464). "Ἄς ἀρθῆ ἡ οἰκογενειακὴ ζωὴ, ἡ ἐγωϊστικὴ καὶ ἡ χωρίζουσα, τότε ἕκαστος βλέπει εἰς τὸν πλησίον του ὄχι ἄλλότριον, ἀλλ' οἰκεῖον· ὅποιον δὲ ἀπαντᾷ, πιστεύει ὅτι ἀπαντᾷ ἀδελφὸν ἢ ἀδελφὴν, πατέρα ἢ υἱὸν» (463). Καὶ αὐτὴν τὴν διάκρισιν τῶν φύλων ζητεῖ ὁ Πλάτων ἵνα ἄρῃ ὅσον ἔνεστι. Διατάττει ὅτι αἱ γυναικες τῶν φυλάκων πρέπει νὰ ἀνατρέφωσιν ὡς οἱ ἀνδρες καὶ νὰ ἀμύνωνται ὑπὲρ τῆς πολιτείας κοινῶς μετὰ τούτων (V. 451. 452). Τὸ νὰ ἐξασκῶνται αἱ γυναῖκες διὰ τῆς γυμναστικῆς πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, δὲν ἀντίκειται εἰς τὴν γυναικεῖαν φύσιν— (456). Πρέπει ἐπομένως αἱ γυναικες τῶν φυλάκων νὰ ἀπεκδύωνται, διότι ἀντὶ τῶν ἱματίων περιβάλλονται ἀρετὴν, καὶ λαμβάνουσι μέρος εἰς τὸν πόλεμον οὐχ ἥττον ἢ καὶ εἰς τὴν λοιπὴν ἐπιτήρησιν τῆς πολιτείας. Δι' ἀπασῶν τούτων τῶν διατάξεων ἡ πλατωνικὴ πολιτεία λαμβάνει τὸν χαρακτῆρα μεγάλου ἐκπαιδευτηρίου, μεγάλης οἰκογενείας. Ἐνταῦθα ἀναφέρεται ἤδη τὸ ζήτημα ἂν ὁ Πλάτων ἐπίστευεν εἰς τὴν πραγματικώσιν τῆς σχεδιασθείσης πολιτείας, ἢ ἂν προέθετο ν' ἀπεικονίσῃ ἀπλοῦν τι ἰδανικόν, ἀπλοῦν τι ἀποκύημα τῆς φαντασίας του, γινώσκων ὅτι τοῦτο οὐδέποτε ἐμελλε νὰ πραγματοποιηθῆ, ὅτι τὸ πολὺ ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ ὡς θεῖον πκράδειγμα (Πολιτ. IX, 592) ὅπως κατὰ τοῦτο διοργανωθῶσιν αἱ ἐφεστῶσαι πολιτεῖαι ὅσον ἔνεστι ἐγγύτερον. Ἀναντιρρήτως ὑπάρχουσι λόγοι πρὸς παραδοχὴν τοῦ πρώτου.

(1) Πολιτ. V. 457.

1^{ον}) Ἡ ἐπανελημμένη ρητὴ ἐκδήλωσις τοῦ Πλάτωνος, ὅτι θεωρεῖ τὴν πραγματίωσιν τῆς ἀρίστης πολιτείας του δύσκολον μὲν, οὐχὶ ὁμως καὶ ἀδύνατον, μάλιστα δὲ καὶ ἀναγκαίαν πρὸς ἀνακούφισιν τῆς ἀνθρωπότητος (VI, 499. 502. VII, 540). Μάλιστα καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα τῆς πολιτείας δὲν συγκατατίθεται ὁ Πλάτων ν' ἀπονεύμῃ εἰ μὴ εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ ζωγραφηθεῖσαν IV, 422. Οὐδὲ ἀντιφάσκει πρὸς ἑαυτόν, λέγων (IX, 529), ὅτι ἡ ἀρίστη πολιτεία του οὐδαμοῦ ἐπὶ τῆς γῆς ὑπάρχει, ἐνδέχεται ὁμως τὸ πρότυπον αὐτῆς νὰ εὑρίσκηται ἐν τῷ οὐρανῷ· διότι βεβαίως οὐδεμία τῶν ὑπαρχουσῶν πολιτειῶν ἀντεστοίχει πρὸς τὸ πλατωνικὸν ἰδανικόν, ὅπερ μόνον ἐν τῷ μέλλοντι ὄφειλε νὰ πραγματωθῇ. Ἐνταῦθα δὲ προσθετέον :

2^{ον}) Ὅτι ὁ Πλάτων ρητῶς ἐξετάζει τὰ μέσα, δι' ὧν αἱ ὑπάρχουσαι πολιτεῖαι δύνανται νὰ κανονισθῶσι κατὰ τὸ πρότυπον τῆς ἀρίστης αὐτοῦ πολιτείας. Προτείνει ὅπως ἅπαντες οἱ οἰκοῦντες πόλιν τινά, ὅσοι ὑπερβαίνουν τὴν ἡλικίαν τῶν 10 ἐτῶν τραπῶσιν εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς, πλὴν τῶν κατωτέρας ἡλικίας παιδῶν, οἵτινες ὀφείλουσι ν' ἀνατρέφωνται κατὰ τὸ σύστημα τῆς ἀρίστης αὐτοῦ πολιτείας (VII, 541). Ἡ πρότασις αὕτη ἐπιμαρτυρεῖ ὀριστικῶς κατὰ τοῦ ἰσχυρισμοῦ, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Πλάτων προὑποτίθησι τὸ ἀπραγματοποίητον τῆς προσχεδιασθείσης πολιτείας του.

3^{ον}) Τὸ κύριον ὁμως εἶναι, ὅτι πᾶν εἶτι μέρος τῆς πλατωνικῆς πολιτείας παρίσταται ἀνεφάρμοστον καὶ ἀνεκτέλεστον φαίνεται ὡς τοιοῦτο μόνον ὑπὸ τὴν νεωτέραν ἔποψιν θεωρούμενον, οὐχὶ ὁμως καὶ ὑπὸ τὴν ἀρχαίαν ἐλληνικὴν. Ἄπαντα σχεδὸν τὰ στοιχεῖα τοῦ σχεδιασματος αὐτοῦ ὁ Πλάτων ἀρύεται ἀπὸ ἱστορικῶν πολιτευμάτων, ἢ ἀκριβέστερον εἰπεῖν ἀπὸ τοῦ Δωρίου κοινωνικοῦ βίου, ἐξαιρέτως δὲ ἀπὸ τῶν σπαρτιατικῶν θεσμοθεσιῶν. Ὁ ἀριστοκρατικὸς χαρακτήρ τοῦ πλατωνικοῦ πολιτεύματος, ἡ αὐστηρὰ ὑποταγὴ τοῦ ἀτόμου εἰς τὸ γενικόν, ἡ ἐπιδιώξις τῆς πολιτικῆς ἐνότητος, τὰ συσσίτια τῶν ἐπικούρων, ἡ ἀποχὴ τούτων ἀπὸ τῆς γεωργίας καὶ τῶν ἐπιτηδεύματων, ἡ ὑποδεεστέρα θέσις τῆς τρίτης τάξεως, ἡ συμμέθεξις τῶν γυναικῶν ἐπὶ τῶν γυμνασμάτων, ὁ κανονισμὸς καὶ ἡ κοινοκτησία τοῦ γάμου, καὶ ἡ διὰ τῆς πολιτείας διεθῦνσις τῆς ἀγωγῆς, ἡ αὐστηρότης τῆς ποιήσεως καὶ τῆς μουσικῆς, ἡ ἐκθεσις ἀσθενῶν παιδῶν, ἅπασαι αὗται αἰ διατάξεις τῆς πλατωνικῆς πολιτείας ἀπαντῶνται καὶ εἰς τὴν σπαρτιατικὴν πολιτείαν. Δυνάμεθα λοιπὸν νὰ εἰπώμεν ὅτι ἡ πλατωνικὴ πολιτεία εἶναι συστηματοποίησις τῶν ἰδεῶν ἐκείνων, ἐφ' ὧν ἐρεῖδεται τὸ σπαρτιατικὸν πολίτευμα (1).

Ναὶ βέβαια τὸ λυκούργειον πολίτευμα κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ

(1) Πλουτ. Συμπ. VIII, 2, 2. Πλάτων τῷ Σωκράτει, τὸν Λυκούργον ἀναμιγνύει καὶ τὸν Πυθαγόραν.

Πλάτωνος είχε καταστήσει άπονεκρωμένος μηχανισμός. 'Αλλ' αυτό τούτο μάλιστα προέτρεψε τόν Πλάτωνα νά εκθέση καθαρῶς καί νά εξηγήση διά λόγων τὰς θεμελιώδεις ιδέας τούτου τοῦ πολιτεύματος: άποκαλύπτων σύναμα τὰ ελλείμματα καί τὰ τρωτά αὐτοῦ μέρη, ὡς άποδεικνύει ἡ βαθεΐα καί εὔστοχος κριτική ἣν περὶ αὐτοῦ εκφέρει ἐν τῷ VIII Βιβλ. τῆς Πολιτ. (σελ. 547).

'Αλλ' ὅπως κατανοήσωμεν ἐτι ακριβέστερον τὴν πλατωνικὴν πολιτείαν ἀνάγκη νά τὴν συσχετίσωμεν πρὸς τὴν τότε επικρατοῦσαν ἀρχὴν τῶν ἑλληνικῶν ἠθῶν καί ἐθίμων, καθόλου δὲ πρὸς τὴν τότε γενικὴν κατάστασιν τῆς Ἑλλάδος. Ἡ πλατωνικὴ πολιτεία παριστάνει ἡμῖν τὴν στιγμὴν ἐκείνην τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, δι' ἣς διακρίνεται τοῦ νεωτέρου, τὴν άπορρόφησιν τῆς ατομικῆς βουλήσεως εἰς τὴν γενικὴν, τὸν περιορισμὸν τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας διὰ τῆς πολιτείας. Ὁ Πλάτων ἠναγκάσθη βεβαίως νά ἐξάρη μονομερῶς τὴν στιγμὴν ταύτην καθ' ὅσον ἔλαβε πείραν οἷα δυστυχήματα ἐπήνεγκεν εἰς τὴν πατρίδα του ἡ πρό τινος χρόνου ἀναφουῖσα ἀρχὴ τῆς ὑποκειμενικότητος, καθ' ὅσον ἐπληροφορήθη ἐκ τῶν ὀλίγων πρότερον συμβάντων ὅτι ἡ ἀχαλίνωτος αὐθαρεσία τῶν ατόμων κατέστη ἡ φθορὰ τῆς Ἑλλάδος, μάλιστα δὲ τῶν Ἀθηναίων διαρκουῦντος τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου. Ὅθεν ἡ πολιτεία τοῦ Πλάτωνος διερμηνεύει πιστῶς τὴν κατάστασιν τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος ὅπερ καίτοι ἀπὸ τῆς πραγματικότητος ἐπαναστρέφον εἰς ἑαυτό, εἰς τὴν ιδανικότητά του, ἀναγνωρίζει ὁμως σύναμα ταύτην τὴν ἐπαναστροφήν, ταύτην τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ ὑποκειμένου ἀπὸ τῶν δεσμῶν τῶν πατρίων ἐθίμων καί παραδόσεων, ἀπὸ τῆς ἀνεκαθεν ἐγκαθηιδρυθείσης πολιτείας ὡς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ φθοράν, ἐπομένως δὲ ἀπαιτεῖ τὴν βιαίαν ἐπάνοδον τοῦ ὑποκειμένου εἰς τὰ δεσμά του.

'Αλλ' ἐκτὸς τῆς πρὸς τὴν τότε κατάστασιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ σχέσεως τῆς πολιτείας τοῦ Πλάτωνος, ἀνάγκη νά συναρμολογηθῇ αὕτη καί μετὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ φιλοσοφικῆς ἀρχῆς, ἣτις ἐγκείται εἰς τὸ ὑπερβατικὸν τῶν πλατωνικῶν ιδεῶν· διότι καθὼς ἡ μὲν ιδέα προσδιορίζεται ὡς οὐσία αὐτὴ καθ' ἑαυτήν, ὡς ἡ μόνη πραγματικὴ, τὸ δὲ ατομικὸν ὡς τὸ μὴ ὄν τῆς ιδέας, καί ἡ κίθητικὴ πλευρὰ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ὡς τι ἐπουσιῶδες καί ἐπίσακτον εἰς τὴν ἀρχικὴν οὐσίαν τοῦ ἀνθρώπου, οὕτω καί ἡ ἐμφάνεια τῆς ιδέας ἐν τῷ κοινωνικῷ καί πολιτικῷ βίῳ δὲν ἀνευρίσκειται εἰς τὴν ἐλευθέραν ἀνάπτυξιν τῆς ατομικότητος, ἀλλ' ἐπιβάλλεται εἰς ταύτην βιαίως, οἷον εἰς ἐξωθεν. Ὅθεν ἡ διάταξις τῆς πλατωνικῆς πολιτείας εἶναι ἡ χαλεπωτέρα καταπίεσις τῆς ὑποκειμενικότητος· καί καθὼς ὁ Πλάτων ἐν τῇ Φυσικῇ εἶχεν ἀνάγκην τοῦ Δημιουργοῦ ὅπως καταναγκαστικῶς ὑποτάξῃ τὴν ὕλην εἰς τὴν ιδέαν, οὕτω καί ἐν τῇ πολιτικῇ ἔχει ἀνάγκην τῆς ἀπολύτου ἀρχῆς ὅπως χαλιναγωγῆσθαι τὸν ἐγωϊσμὸν τῆς ατομικότητος.